

بررسی تأثیر پذیری اصطلاحنامه از ورود اصطلاحات جدید با رویکردی بر اصطلاحنامه اریک

مهديه ميرزايبكي

كارشناس ارشد كتابداري و اطلاع رسانی دانشگاه تربيت مدرس

دکتر عباس حُرّی

استاد دانشگاه تهران

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر کشف میزان تأثیر ورود اصطلاحات بر ساختار اصطلاحنامه اریک است. روش این پژوهش تحلیل محتوا و جامعه آماری تحقیق ۲۰۵ اصطلاح جدید وارد شده در ویرایش چهاردهم اصطلاحنامه اریک است که در ویرایش سیزدهم نبوده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که گرچه در اصطلاحنامه اریک ورود اصطلاحات منجر به حذف روابط، تغییر روابط و افزودن پیوند میان اصطلاحات قدیم می‌شود، اما نسبت این گونه تغییرات بسیار اندک بوده و عمده‌ترین تأثیر ورود اصطلاحات در اضافه شدن حجم وسیعی از روابط در هر سه ساختار اصطلاحنامه، بویژه در ساختار هم ارز است. در این میان، علی‌رغم حجم زیاد روابط همبسته، کمترین تأثیر در این نوع از روابط دیده می‌شود؛ در مقابل، در عین کمتر بودن تعداد روابط سلسله مراتبی، این ساختار بیش از ساختار همبسته تحت تأثیر قرار گرفته است. بنابراین، می‌توان چنین دریافت که براساس نتایج این تحقیق، صرف بیشتر یا کمتر بودن فراوانی روابط دلیلی بر تأثیرپذیری بیشتر یا کمتر آنها از ورود اصطلاحات جدید نیست.

کلیدواژه‌ها: تأثیرپذیری. اصطلاح جدید. اصطلاحنامه. اصطلاحنامه اریک. علوم

تربیتی

مقدمه

موفقیت نظام‌های نمایه‌سازی که از زبان کنترل شده برای نمایه‌سازی اسناد و مدارک خود استفاده می‌کنند تابع عوامل چندی است که از جمله آنها می‌توان به اصطلاحنامه‌ای که به عنوان ابزار کنترل واژگان استفاده می‌شود و سیاست‌های خود نظام نمایه‌سازی اشاره کرد. اصطلاحنامه برای اینکه بتواند با تغییرات زبانی همگام باشد باید مرتباً روزآمد شود و به عبارتی تغییرات ایجاد شده در زبان را در خود منعکس سازد. نظام‌های نمایه‌سازی نیز برای همگامی با رشد مفاهیم علاوه بر استفاده از اصطلاحنامه‌ای روزآمد باید تغییرات ایجاد شده در اصطلاحنامه به واسطه روزآمد سازی را به گونه‌ای در نظام خود لحاظ کنند. رسیدن به این هدف مستلزم آگاهی از تحولات رخ داده در اصطلاحنامه است.

مسئله و هدف پژوهش

اصطلاحنامه‌ها معمولاً به حوزه علمی خاصی وابسته‌اند و برای اینکه بتوانند دوشادوش تحولات حوزه مورد نظر پیش روند باید روزآمد شوند. به واسطه این روزآمد سازی ساختار اصطلاحنامه‌ها متحول می‌شود. این تحول را می‌توان با دگرگونی ذهن انسان بر اثر ورود مفاهیم جدید مقایسه کرد. همان‌طور که ورود اطلاعات جدید نظام سازماندهی دانش فرد را دگرگون کرده و منجر به روزآمدی و تصحیح آن نظام می‌شود، ورود اصطلاحات جدید نیز ساختار قبلی اصطلاحنامه را دگرگون کرده و بر جایگاه اصطلاحات در روابط سلسله‌مراتبی، وابسته، و هم‌ارز تأثیر می‌گذارد (شرایدر، ۱۹۷۰، ص ۳۰).

از آنجائیکه اصطلاحنامه‌ها از ابزارهای نمایه‌سازی و سازماندهی اسناد و مدارک هستند آگاهی از کم و کیف تغییرات ایجاد شده بر اثر ورود اصطلاحات جدید در این ابزارها، بر سیاست‌گذاری‌های آتی نظام‌های نمایه‌سازی در جهت بهبود فرآیند بازیابی

و نیز بهبود زبان نمایه‌ای تأثیرگذار است، زیرا برای روزآمد سازی توصیفگرهای نمایه‌ای می‌بایست تغییراتی که در ساختار اصطلاحنامه پدید می‌آید در نمادهای موضوعی مدارک نیز انعکاس یابد. سیاست گذاری در باب چگونگی و آهنگ تغییر در این گونه نمادها نیز نیازمند آگاهی از وضعیت و آهنگ تحولات در زبان کنترل شده موضوعی یعنی اصطلاحنامه است. به‌طور مثال، ممکن است اصطلاح مرجح و برایش قبلی یک اصطلاحنامه در ویرایش جدید نامرجح شده باشد و یک رابطه مترادفی با توصیفگر جدید برقرار کند. درک این تغییر و تحولاتی مشابه آن به نمایه سازان کمک خواهد کرد تا سیاست‌های جدیدی در قبال این گونه موارد اتخاذ نمایند و اقدامات لازم را، از قبیل فراهم سازی ارجاعات، به عمل آورند. بنابراین، پژوهش‌هایی دیگر که تأثیرپذیری اصطلاحنامه‌ها را به واسطه ورود اصطلاحات جدید بررسی کنند از اهمیت زیادی برخوردار خواهند بود. بررسی این مسئله در مورد اصطلاحنامه اریک به عنوان یک اصطلاحنامه تخصصی حوزه تعلیم و تربیت در سطح بین‌المللی مقوله‌ای است که این پژوهش در پی آن است.

فرضیه پژوهش

با ورود اصطلاحات جدید، روابط سلسله مراتبی اریک بیش از روابط همبسته تأثیر می‌پذیرند.

سؤال‌های پژوهش

۱. تعداد اصطلاحات مرجح و نامرجح به ازای هر اصطلاح جدید به‌طور متوسط چقدر است؟
۲. تا چه حد ورود اصطلاحات جدید سبب تبدیل روابط همبسته، سلسله مراتبی، و هم‌ارز به یکدیگر می‌شود؟
۳. ورود اصطلاحات جدید چه تأثیری بر افزوده شدن پیوند میان اصطلاحات دارد؟
۴. به چه میزان ورود اصطلاحات جدید باعث حذف پیوند میان اصطلاحات شده

است؟

تعریف اصطلاحات

تأثیر پذیری. ایجاد تغییر در ساختار اصطلاحنامه اریک پس از ورود اصطلاحات جدید شامل حذف پیوند میان اصطلاحات، اضافه شدن پیوند، یا تبدیل روابط به یکدیگر.

اصطلاحات جدید. اصطلاحاتی که در ویرایش سیزدهم اصطلاحنامه اریک وجود نداشته و در ویرایش چهاردهم در قالب توصیفگر اضافه شده‌اند.
اصطلاحات قدیم. اصطلاحاتی که در ویرایش سیزدهم اصطلاحنامه اریک در قالب توصیفگر یا غیر توصیفگر وجود داشته‌اند.

پیشینه پژوهش

خاجوبی (۱۳۶۹) در پایان‌نامه خود به بررسی قوت و ضعف روابط سلسله مراتبی (اعم و اخص) در دو اصطلاحنامه متالورژی ASM و SDIM می‌پردازد. نتایج حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که اولاً با استفاده از نمودار شبکه‌های به دست آمده می‌توان جداول ارزشیابی اصطلاح‌ها را به گونه‌ای ترسیم کرد که روابط سلسله مراتبی اعم به اخص موجود در بین آنها، تعداد گره‌ها، ارزش هر گره و نیز نمودار مربوط را به وضوح نشان دهد؛ ثانیاً با تفکیک کلیه اصطلاح‌ها براساس ارزش‌های به دست آمده می‌توان با روش حذف از کم به زیاد به آسانی قوی‌ترین روابط و گره‌ها را در یک اصطلاحنامه مشخص نمود؛ ثالثاً صرف داشتن بیشترین زیربخش در یک اصطلاحنامه دلیلی بر داشتن مستحکم‌ترین موقعیت در اصطلاحنامه نیست، بلکه هر چه روابط متقابل بین اصطلاح‌های یک اصطلاحنامه بیشتر باشد، اصطلاح‌های آن در موقعیت مستحکم‌تری خواهند بود.

حریری^۱ (۱۹۸۱) در پایان نامه دکتری خود به بررسی ویژگی پویایی در اصطلاحنامه و توصیف این ویژگی از طریق روش کمی می‌پردازد. محقق از الگوی زمان بندی شده برای استفاده از تکنیک خوشه‌ای تک اتصال و از مقیاس تنوع برای تحلیل و ارائه روند تغییراتی که با گذشت زمان در اصطلاحنامه رخ می‌دهد، استفاده کرده است. تکنیک خوشه‌ای برای تحلیل داده‌های استخراج شده از چهار ویرایش MESH به کار رفته است. از ارتباط‌های متقابل گروه(های) فرعی به عنوان مقیاس ارتباط میان عناصر خوشه‌ها استفاده شده و مقیاس تنوع نیز برای بررسی تأثیر هر یک از عناصر خوشه‌ها در یک زمان ثابت و غیر ثابت به کار رفته است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است که اولاً اصطلاحنامه ساختاری پویا دارد؛ ثانیاً الگوی به کار رفته در این پژوهش این ساختار را به عنوان کارکرد زبان نشان می‌دهد، و ثالثاً اختلاف فاحشی در الگوی تغییرات، که متأثر از دو مقیاس به کار رفته است، مشاهده نمی‌شود.

دیوداتو^۲ (۱۹۹۶) در پژوهش خود میزان تخصیص اصطلاح‌های اخص در اصطلاحنامه اریک را بررسی کرده است. وی ۱۲۹۶ اصطلاح مرجع این اصطلاحنامه را که حداقل یک اصطلاح اخص دارد مورد مطالعه قرار داده است. محقق در تحقیق خود به دنبال بررسی این مسئله است که آیا وجود یک یا چند اصطلاح اخص در یک مدخل که از جهت ظاهر شبیه اصطلاح مدخل باشند، نمایه ساز را به سوی واژه اخص - به جای واژه اعم - سوق می‌دهد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که تمایل برای به کار بردن اصطلاح‌های اخص بیش از اصطلاح‌های مدخل بوده است. همچنین اصطلاح‌های جدید بیش از اصطلاح‌های اعمی که قدیمی بودند مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

روش تحقیق و جامعه آماری

این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق ویرایش سیزدهم و چهاردهم اصطلاحنامه اریک و تعداد ۲۰۵ اصطلاح جدید

وارد شده در ویرایش چهاردهم است که در ویرایش سیزدهم نبوده‌اند.

ابزار گردآوری داده‌ها

برای گردآوری داده‌های این پژوهش از فیش‌های ۱۴×۱۸ سانتی متری استفاده شده است، به این ترتیب که اولین اصطلاح جدید ویرایش ۱۴ به همراه کلیه روابطش بر روی یک فیش منعکس شد. سپس اولین اصطلاحی که با اصطلاح جدید رابطه داشت در فیش بعدی نوشته شد و در صورتی که با اصطلاحات فیش اصلی (اصطلاح جدید و کلیه روابطش) رابطه داشت، هریک از اصطلاحات و روابطشان در فیش بعدی منعکس گردید و این کار برای یکایک اصطلاحات مرتبط با اصطلاح جدید با شرایط گفته شده انجام گرفت.

در مرحله بعدی برای دومین اصطلاح جدید و کلیه روابطش موارد گفته شده انجام شد و این عمل برای همه اصطلاحات جدید تا گردآوری کامل داده‌های ویرایش چهاردهم، تکرار گردید.

پس از گردآوری داده‌های مربوط به اصطلاحات جدید ویرایش چهاردهم، نوبت به گردآوری داده‌های مربوط به ویرایش سیزدهم رسید و از آنجایی که اصطلاحات جدید ویرایش چهاردهم در ویرایش سیزدهم نبود، کار گردآوری داده‌ها با اولین اصطلاح مرتبط موجود در فیش اصطلاح جدیدی آغاز شد که در ویرایش سیزدهم وجود داشت و روند گفته شده در مورد اصطلاحات ویرایش چهاردهم برای هریک از اصطلاحات تا گردآوری کامل داده‌ها تکرار گردید.

روش تجزیه و تحلیل یافته‌ها

پس از جمع‌آوری اطلاعات و گردآوری داده‌ها تجزیه و تحلیل یافته‌های این پژوهش در چهار مرحله و به شرح زیر صورت گرفت:

در مرحله اول نمودارهای پیکانی مربوط به هر اصطلاح جدید در ویرایش سیزدهم و چهاردهم ترسیم شد. این ترسیم با هدف نمایش بهتر تغییرات ایجاد شده در دو ویرایش صورت گرفت. تعداد کل این نمودارها ۴۱۰ عدد بود که به منظور مقایسه بهتر تغییرات

ایجاد شده در دو ویرایش، هر دو نمودار مربوط به یک اصطلاح جدید در یک صفحه به نمایش درآمد. برای ترسیم نمودارهای پیکانی در ابتدا کادرهایی مشبک برای هر یک از ویرایش‌های ۱۹۹۵ و ۲۰۰۱ در یک صفحه ترسیم شد. سپس اصطلاح جدید در مرکز کادر اصلی قرار گرفت و اصطلاحات نمایه‌ای اعم، اخص، و مرتبط در اطراف آن و در حالات مختلف و با نمایش خطوط پیوسته و یا نقطه چین نشان داده شد. همچنین روابط مترادفی در کادری در پایین کادر اصلی نمایش داده شد. کد مربوط به هر اصطلاح جدید که نمایانگر کل شبکه مفهومی بود نیز به طور قراردادی توسط پژوهشگر برای هر اصطلاح جدید در نظر گرفته شده و در بالای کادر و در سمت چپ نوشته شد.

در مرحله دوم و پس از اتمام ترسیم نمودارهای پیکانی تعداد روابط همبسته، سلسله مراتبی و نیز تعداد توصیفگرها و غیرتوصیفگرها برای هر نمودار شمرده شده و در جدولی در پایین نمودار پیکانی هر اصطلاح جدید درج گردید.

در مرحله سوم تغییرات ایجاد شده به واسطه ورود اصطلاحات جدید در دو ویرایش استخراج گردید. بررسی‌های محقق نشان داد که برخی تغییرات ایجاد شده می‌تواند به دلایلی غیر از تأثیر ورود اصطلاحات جدید باشد. بنابراین، در این موارد به دلیل اینکه محقق به طور قطع نمی‌توانست تغییرات را ناشی از تأثیر ورود اصطلاحات جدید بداند آن‌ها را به عنوان موارد تأثیرپذیر از ورود اصطلاحات جدید در نظر گرفت.

در مرحله چهارم با استفاده از نرم‌افزار Excel مجموع روابط همبسته، مترادفی و سلسله مراتبی و نیز تعداد کل توصیفگرها و غیرتوصیفگرها در آریک ۱۹۹۵ و ۲۰۰۱ محاسبه گردید و در صورت لزوم داده‌ها به صورت جدول نمایش داده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش را می‌توان در قالب پاسخ به سؤالات پژوهش مورد بررسی و

ارزیابی قرار داد:

سؤال ۱. تعداد اصطلاحات مرجح و نامرجح به ازای هر اصطلاح جدید به طور متوسط چقدر است؟

جدول ۱. تعداد اصطلاحات مرجح و نامرجح در دو ویرایش
اصطلاحنامه اریک در جامعه مورد بررسی

اصطلاح نامرجح	اصطلاح مرجح	تعداد ویرایش
۱۰	۱۳۶۰	اریک ۱۹۹۵
۱۸۵	۱۶۶۸	اریک ۲۰۰۱

براساس جدول ۱، با ورود ۲۰۵ اصطلاح جدید، ۱۶۶۸ اصطلاح مرجح و ۱۸۵ اصطلاح نامرجح به ساختار مفهومی این اصطلاحات وارد شده‌اند؛ یعنی به ازای هر اصطلاح جدید ۷/۱۴ اصطلاح مرجح و ۰/۹ اصطلاح نامرجح با اصطلاحات جدید رابطه برقرار کرده‌اند.

۲. ورود اصطلاحات جدید چه تأثیری بر افزوده شدن پیوند میان اصطلاحات دارد؟ همان‌گونه که در تعریف تأثیرپذیری ذکر شد یکی از تأثیراتی که با ورود اصطلاحات جدید می‌تواند به وجود آید اضافه شدن روابط به ساختار اصطلاحنامه است. بدیهی است که کلیه اصطلاحات جدید باعث اضافه شدن تعدادی روابط به ساختار اصطلاحنامه اریک ۲۰۰۱ می‌شوند، اما با توجه به بررسی انجام شده تعداد روابط ایجاد شده به واسطه اصطلاحات جدید متفاوت بوده است، به گونه‌ای که در برخی موارد تنها ۲ رابطه جدید ایجاد شده است (نمودار ۱) و در برخی موارد بیش از ۳۰ رابطه جدید به وجود آمده است (نمودار ۲).

جدول ۲. روابط همبسته، سلسله مراتبی، و هم‌ارز
در دو ویرایش اصطلاحنامه اریک

روابط ویرایش	همبسته	سلسله مراتبی	هم‌ارز	جمع
اریک ۱۹۹۵	۱۲۶۱	۲۳۸	۱۰	۱۵۰۹
اریک ۲۰۰۱	۲۷۲۱	۴۵۰	۱۹۳	۳۳۶۴

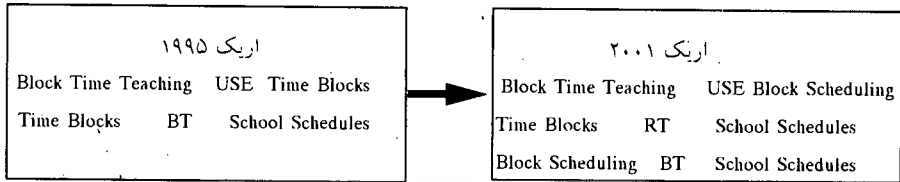
در این زمینه، همان‌گونه که جدول ۲ نشان می‌دهد، از نظر تعداد ساختار همبسته با ۱۴۶۰ پیوند بین اصطلاحات قدیم و جدید بیش از سایر ساختارها تحت تأثیر قرار گرفته است. این در حالی است که روابط سلسله مراتبی و مترادفی (هم‌ارز) به ترتیب با ۲۱۲ و ۱۸۳ رابطه میان اصطلاحات قدیم و جدید در مراتب بعدی قرار دارند؛ به بیانی دیگر، باتوجه به تعداد روابط در ویرایش ۱۳ بیشترین نسبت تغییرات ایجاد شده در زمینه اضافه شدن روابط میان اصطلاحات در ساختار مترادفی با ۱۸/۳ تغییر، در مرحله بعد ساختار همبسته با ۱/۱۶ تغییر، و در انتها ساختار سلسله مراتبی با ۰/۸۹ تغییر است.

۳. تا چه حد ورود اصطلاحات جدید سبب تبدیل روابط همبسته، سلسله مراتبی و هم‌ارز به یکدیگر می‌شود؟

از دیگر تأثیرات ورود اصطلاحات جدید تغییر روابط برقرار شده بین اصطلاحات قدیم است. بررسی‌ها نشان داد که تنها دو اصطلاح جدید Library Administrators, Block Scheduling توانسته‌اند باعث تغییر روابط ویرایش ۱۴ اصطلاحنامه اریک نسبت به ویرایش ۱۳ شوند که در ادامه شرح داده می‌شود.

همان‌گونه که نمودار ۳ نشان می‌دهد با ورود اصطلاح Block Scheduling رابطه بین دو اصطلاح Time Blocks, School Schedules که در ویرایش سیزدهم از نوع سلسله مراتبی بوده در ویرایش چهاردهم به رابطه همبسته تغییر پیدا کرده است. در یادداشت دامنه اصطلاح

Time Blocks در ویرایش چهاردهم اشاره شده است که در سلسله مراتب اصطلاح School Schedules اصطلاح جدید Block Scheduling جایگزین اصطلاح Time Blocks شده است.

همچنین در نمودار ۴ در ویرایش سیزدهم اصطلاح Library Administrators غیر مرجح بوده و با توصیفگر Library Administration رابطه هم ارز برقرار کرده است؛ اما در ویرایش چهاردهم این رابطه تغییر پیدا یافته است، زیرا اصطلاح Library Administrators مرجح شده و با اصطلاح Library Administration رابطه همبسته برقرار کرده است.

بنابراین، با توجه به این موارد می‌توان گفت که در مقوله تغییر روابط ساختار همبسته با ۲ تغییر بیشترین تعداد تغییرات را داشته است و روابط هم ارز و سلسله مراتبی هر یک با ۱ تغییر رو به رو بوده‌اند. به بیانی دیگر، با توجه به تعداد روابط هم ارز، سلسله مراتبی، و همبسته در ویرایش سیزدهم در زمینه تغییر روابط به یکدیگر ساختار هم ارز با ۱/۰ تغییر نسبت به ویرایش قبلی بیشترین تأثیر را پذیرفته است، حال آنکه روابط سلسله مراتبی با ۰/۰۰۴ تغییر نسبت به ویرایش قبلی در مرتبه بعد و روابط همبسته با ۰/۰۰۲ تغییر نسبت به ویرایش قبلی کمترین تأثیر را پذیرفته‌اند.

۴. به چه میزان ورود اصطلاحات جدید باعث حذف پیوند میان اصطلاحات شده است؟

در زمینه روابط حذف شده - که از دیگر تغییرات ایجاد شده در نتیجه ورود اصطلاحات جدید است - ۱۳ رابطه به واسطه ورود اصطلاحات Early Identification, Preservice Teachers, English Teachers, Kyrgyz Birth To Single Women, Block Scheduling, Child Safety, Limits(Mathematics), Wellness

حذف شده است که در ذیل به طور مختصر شرح داده می شوند:

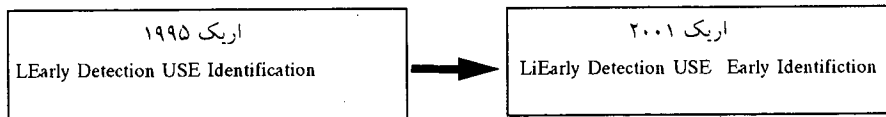
همان گونه که نمودار ۵ نشان می دهد در ویرایش سیزدهم اصطلاح Illegitimate Births توصیفگر بوده و با چهار توصیفگر Mothers Pregnancy, Fatherless Family, One Parent Unwed Family رابطه همبسته برقرار کرده است، با آمدن اصطلاح جدید جایگاه اصطلاح Illegitimate Births تنزل پیدا کرده است و به عبارتی اصطلاح گفته شده نامرجم گردیده و در نتیجه رابطه همبسته گفته شده نیز حذف گردیده است.

در نمودار ۳ بین اصطلاح نامرجم Block Time Teaching و اصطلاح مرجم Time Blocks در ویرایش سیزدهم رابطه ای هم ارز وجود داشته است. با ورود اصطلاح جدید این رابطه حذف شده و در عوض رابطه هم ارز جدیدی بین اصطلاح جدید (Block Scheduling) و اصطلاح نامرجم Block Time Teaching برقرار شده است.

همان گونه که نمودار ۶ نشان می دهد در نمایش گرافیکی ویرایش سیزدهم اریک بین او اصطلاح Safety و Child Health رابطه همبسته برقرار بوده است. با ورود اصطلاح جدید که با Child Health رابطه همبسته و با Safety رابطه سلسله مراتبی برقرار کرده است پیوند مستقیم بین Safety و Child Health حذف شده است. علت این امر را می توان وجود رابطه همبسته نزدیک تر بین Child Safety (اصطلاح جدید) و Child Health (اصطلاح قدیم) در مقایسه با رابطه همبسته بین Safety (اصطلاح اعم Child Safety) و Child Health (اصطلاح قدیم) دانست.

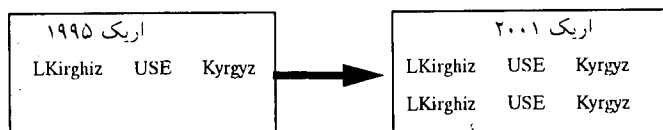
نگاهی به نمودار ۷ نمایانگر آن است که در نمایش گرافیکی ویرایش سیزدهم رابطه ای ترادفی بین اصطلاح مرجم Identification و اصطلاح نامرجم Early Detection برقرار بوده است؛ اما با آمدن اصطلاح جدید (Early Identification) این رابطه حذف شده است و به جای آن رابطه ترادفی جدیدی بین اصطلاح نامرجم و اصطلاح جدید برقرار

شده است.

در نمودار ۸ بین دو اصطلاح English Instruction و Language Teacher در نمایش گرافیکی ویرایش سیزدهم رابطه همبسته‌ای برقرار بوده است. در ویرایش چهاردهم با ورود اصطلاح جدید این رابطه حذف شده است. علت این امر را می‌توان وجود رابطه همبسته نزدیک‌تر بین English Teachers (اصطلاح جدید) و English Instruction (اصطلاح قدیم) در مقایسه با رابطه همبسته بین Language Teacher (اصطلاح اعم English Teachers) و English Instruction (اصطلاح قدیم) دانست.

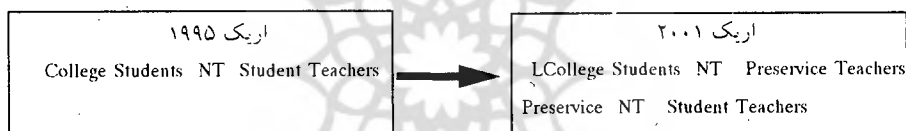
همان گونه که نمودار ۹ نشان می‌دهد در نمایش گرافیکی ویرایش سیزدهم اصطلاح Kirghiz مرجع بوده و از اصطلاح غیرمرجع Kirghiz به آن ارجاع داده شده است. در ویرایش چهاردهم رابطه هم ارز بین دو اصطلاح گفته شده و نیز رابطه بین اصطلاحات Kirghiz و Turkic Languages حذف شده است زیرا اصطلاح Kirghiz از حالت توصیفگر نامرجع خارج شده است و خود با اصطلاح جدید Kyrgyz رابطه هم ارز جدیدی برقرار کرده است. همچنین بین اصطلاح غیرمرجع Kirghiz و اصطلاح جدید رابطه هم ارز جدیدی به وجود آمده است.

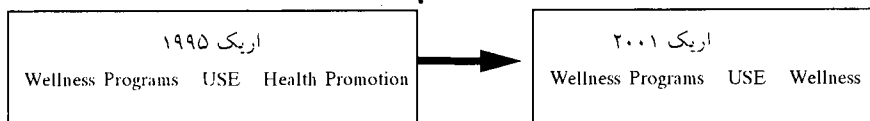
در نمودار ۱۰ با آمدن اصطلاح جدید رابطه همبسته بین اصطلاحات قدیم Mathematical Concepts و Calculus در ویرایش چهاردهم حذف شده است. علت این امر را می‌توان وجود رابطه همبسته نزدیک‌تر بین Limits (Mathematics) (اصطلاح جدید) و Calculus (اصطلاح قدیم) در مقایسه با رابطه همبسته بین Mathematical Concepts (اصطلاح

اعم (Mathematics) Limits و Calculus (اصطلاح قدیم) دانست.

بر اساس نمودار ۱۱ در نمایش گرافیکی ویرایش سیزدهم اصطلاح Student Teachers اخص توصیفگر College Student است؛ اما در نمایش گرافیکی ویرایش چهاردهم با آمدن اصطلاح جدید (Preservice Teachers) رابطه سلسله مراتبی بین دو اصطلاح Student Teachers و College Student حذف شده است و به جای آن دو رابطه سلسله مراتبی دیگر به وجود آمده است، بدین ترتیب که College Student به عنوان اصطلاح حاکم توصیفگر جدید و Student Teachers به عنوان اصطلاح تابع توصیفگر جدید قرار گرفته است؛ یعنی اصطلاح جدید حلقه واسطه بین دو اصطلاح قدیم شده است.

در نمودار ۱۲ با آمدن اصطلاح جدید رابطه هم ارز بین اصطلاح مرجح Health Promotion و اصطلاح نامرجح Wellness Programs حذف شده است و به جای آن رابطه هم ارز جدیدی بین اصطلاح نامرجح Wellness Programs و اصطلاح جدید (Wellness) برقرار شده است.

براین اساس می توان گفت که در ساختار همبسته ۷ رابطه، ساختار هم ارز ۴ رابطه و ساختار سلسله مراتبی ۲ رابطه حذف شده است. به یبانی دیگر، با توجه به تعداد هریک از روابط همبسته، هم ارز، و سلسله مراتبی در ویرایش سیزدهم می توان گفت که در ویرایش چهاردهم بیشترین نسبت روابط حذف شده در ساختار هم ارز با $0/4$ تغییر نسبت به ویرایش قبل، در مرحله بعد در ساختار سلسله مراتبی با $0/08$ تغییر و در نهایت در ساختار همبسته با $0/06$ تغییر بوده است.

بحث و نتیجه گیری

باتوجه به یافته‌های به دست آمده اگر نسبت تغییرات رخ داده در سه ساختار را با اعداد ۲، ۱ و ۳ نشان دهیم که در آن ۳ بیشترین نسبت تغییرات و ۱ کمترین نسبت تغییرات باشد می‌توان جدولی به صورت زیر ترسیم کرد:

جدول ۳. رتبه هریک از ساختارهای همبسته، سلسله مراتبی، و هم ارز در ویرایش چهاردهم اصطلاحنامه اریک از نظر میزان تغییرات ایجاد شده

تعداد ویرایش	هم ارز	همبسته	سلسله مراتبی
حذف روابط	۳	۱	۱
تغییر روابط به یکدیگر	۳	۱	۲
روابط اضافه شده بین اصطلاحات قدیم و جدید	۳	۲	۱

بنابراین، براساس این جدول می‌توان گفت که بیشترین تغییرات ایجاد شده در ساختار مترادفی است. ساختار سلسله مراتبی در مرحله دوم تأثیر قرار دارد، و روابط همبسته کمترین تأثیر را پذیرفته‌اند. در نتیجه با توجه به موارد مطرح شده می‌توان گفت که فرضیه این پژوهش مبنی بر اینکه با ورود اصطلاحات جدید روابط سلسله مراتبی بیش از روابط همبسته تحت تأثیر قرار می‌گیرند تأیید می‌شود. یافته‌های بررسی حاضر در مجموع حکایت از آن دارد که گرچه در اصطلاحنامه اریک ورود اصطلاحات منجر به حذف و تغییر روابط میان اصطلاحات قدیم می‌شود، اما نسبت این گونه تغییرات بسیار اندک بوده و عمده‌ترین تأثیر ورود اصطلاحات در اضافه شدن حجم وسیعی از روابط در هر سه ساختار اصطلاحنامه به خصوص در ساختار هم ارز است.

نگاهی به اصطلاحنامه اریک نشان می‌دهد که تعداد روابط همبسته در اریک به مراتب بیشتر از سایر روابط است و از طرفی برخلاف انتظار، علی‌رغم حجم زیاد این روابط، کمترین تأثیر در این نوع از روابط دیده می‌شود؛ در مقابل مشاهده می‌گردد که در عین کمتر بودن تعداد روابط سلسله مراتبی، این ساختار بیش از ساختار همبسته تحت تأثیر قرار گرفته است. بنابراین، می‌توان چنین دریافت که براساس نتایج این تحقیق، صرف بیشتر یا کمتر بودن فراوانی روابط دلیلی بر تأثیر پذیری بیشتر یا کمتر آنها از ورود اصطلاحات جدید نیست، بلکه تأثیر پذیری بیشتر ساختار سلسله مراتبی نسبت به ساختار همبسته را می‌توان به دلیل ذات و ماهیت روابط سلسله مراتبی دانست. روابط سلسله مراتبی، بر خلاف روابط همبسته، مبتنی بر سطوح حاکمیت و تابعیت هستند و وارد شدن اصطلاح جدید به سطوح مختلف، سایر سطوح را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

پیشنهادها

در این پژوهش، بررسی تأثیر ورود اصطلاحات جدید بر اصطلاحنامه تنها در دو ویرایش اخیر اصطلاحنامه اریک صورت گرفته است؛ بنابراین برای سنجش یافته‌های پژوهش حاضر انجام تحقیقات زیر ضروری به نظر می‌رسد:

● بررسی تأثیر ورود اصطلاحات بر ویرایش‌های متعدد اصطلاحنامه اریک به منظور تعیین این که آیا تأثیر ورود اصطلاحات جدید بر ویرایش‌های متعدد یک اصطلاحنامه یکسان است.

● تأثیر ورود اصطلاحات جدید بر اصطلاحنامه‌های عام دیگری مانند اصطلاحنامه‌های علوم اجتماعی، فن‌آوری، پزشکی - که نظیر اصطلاحنامه اریک دارای زیربخش‌های بزرگ هستند - بررسی شود و نتایج آن با پژوهش حاضر مقایسه گردد.

● بررسی تأثیر ورود اصطلاحات جدید بر اصطلاحنامه‌هایی با حوزه موضوعی بسیار خاص مانند کتابداری، معماری، و غیره به منظور کشف این مطلب که آیا در اصطلاحنامه‌هایی با حوزه موضوعی بسیار خاص نتایج مشابه حاصل می‌شود.

مآخذ

خاجویی، فائزه (۱۳۶۹). "بررسی نقاط و ضعف روابط سلسله مراتبی (اعم و اخص) در اصطلاحنامه با نگرشی در دو اصطلاحنامه متالورژی ASM و SDIM". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

Diodato, Virgil(1993)."The Rates of Assignment of Narrower Terms in the Thesaurus of ERIC Descriptors". *Journal of Information Science*, Vol. 19, No.2, PP.137-41.

Hariri, Mehrangiz(1981)."A dynamic of a thesaurus: a quantitative methods". (abstract) available at: LISA.

Shreider,A.(1970)."On the semantic characteristic of information", In Teko Sarasevic, *Introduction to information science*, New York: bowker.

Thesaurus of ERIC descriptor(1995). 13ed. Phoenix: Oxford.

Thesaurus of ERIC descriptor(2001). 14ed. Phoenix: Oxford.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بررسی تأثیر پذیری اصطلاحنامه از ورود... / ۱۴۱

DF				Hispanic Americans			
	Students						
				Hispanic Americans			
				Hispanic Americans Students			
	Students						

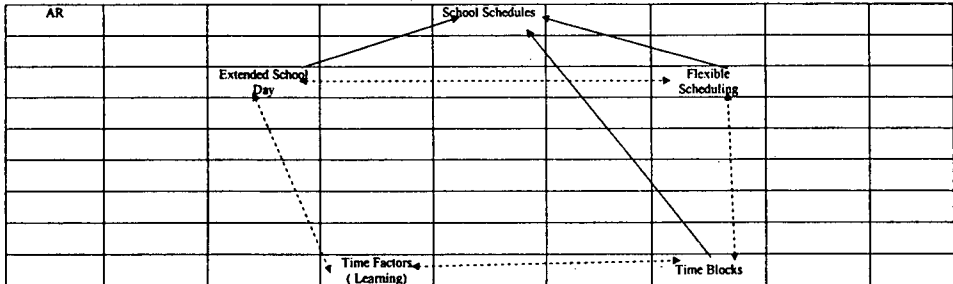
نمودار ۱. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Hispanic Americans Students در تریک ۱۹۹۵ و تریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	2	0	0	0	0
Eric 2001	3	0	1	1	0

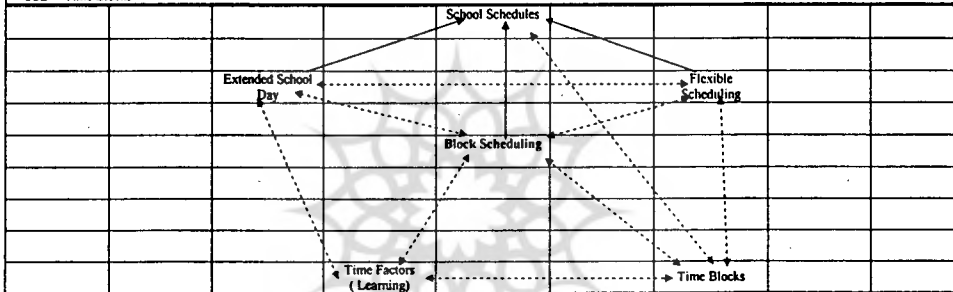
CV	Controversial Issues(Course Context)		Males	Sex Discrimination	Sexuality
				Sex Differences	
	Sex Fairness			Sexual Identity	Sex Role
	Feminism				Sex Bias
	Women Studies	Women Education	Females	Sex Stereotypes	Sexism In Language
	Controversial Issues(Course Context)		Males	Sex Discrimination	Sexuality
				Sex Differences	
	Sex Fairness			Sexual Identity	Sex Role
	Feminism				Sex Bias
	Women Studies	Femininity	Masculinity	Gender Issues	Sexism In Language
		Feminist Criticism	Women Education	Females	

نمودار ۲. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Gender Issues در تریک ۱۹۹۵ و تریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	16	0	36	1	0
Eric 2001	20	0	70	1	0

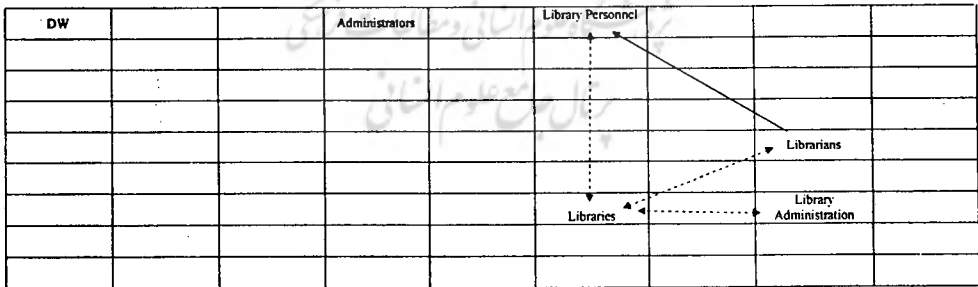
Block Time Teaching
USE Time Blocks

UF. Alternate Day Block Scheduling, Block Time Teaching

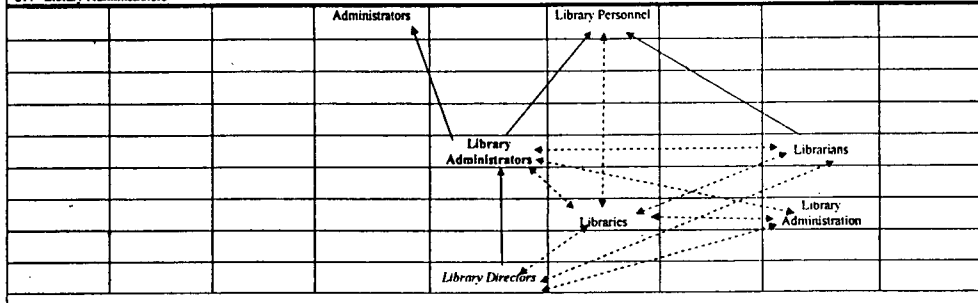
نمودار ۲. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Block Scheduling در ژوئن ۱۹۹۵ و ژوئن ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/ NT	UF/ USE
Eric 1995	5	1	4	3	1
Eric 2001	6	2	9	3	2

Library Administration

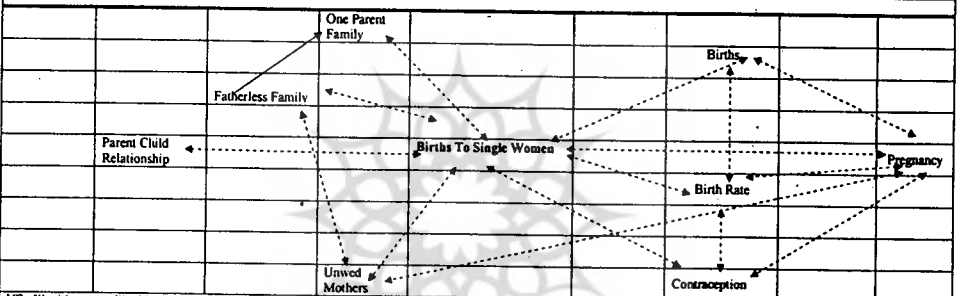
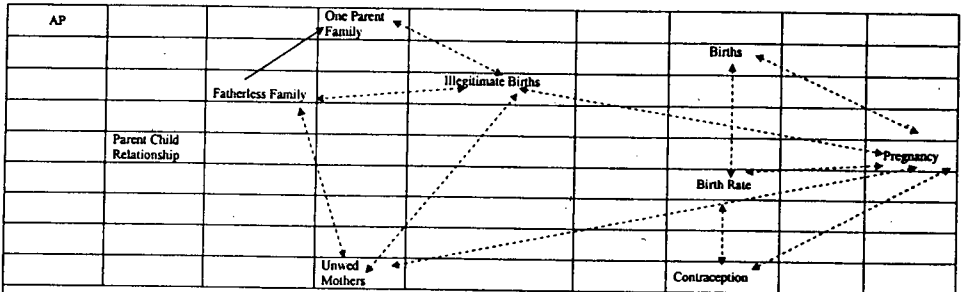
UF. Library Administrators

نمودار ۳. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Library Administrators در ژوئن ۱۹۹۵ و ژوئن ۲۰۰۱

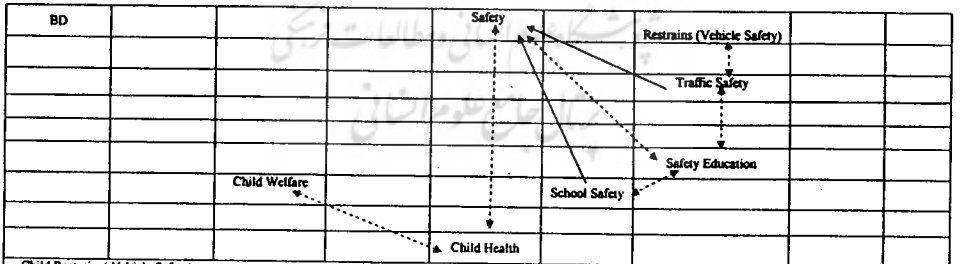
	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/ NT	UF/ USE
Eric 1995	5	1	3	1	1
Eric 2001	7	0	9	4	0

بررسی تأثیر پذیری اصطلاحنامه از ورود.../۱۴۳

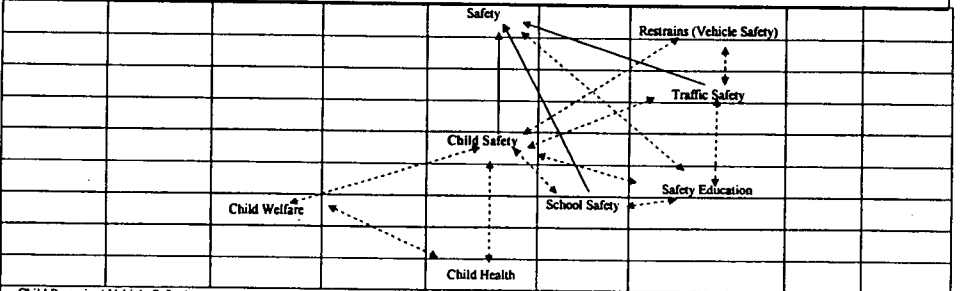

UF. Illegitimacy, Illegitimate Births(1975-1995), Non marital Childbirth, Out of Wedlock Births, Single Mother Births, Unmarried Mother Births
 نمودار ۵. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Births To Single Women در فریک ۱۹۹۵ و فریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	8	0	11	1	0
Eric 2001	9	6	15	1	6

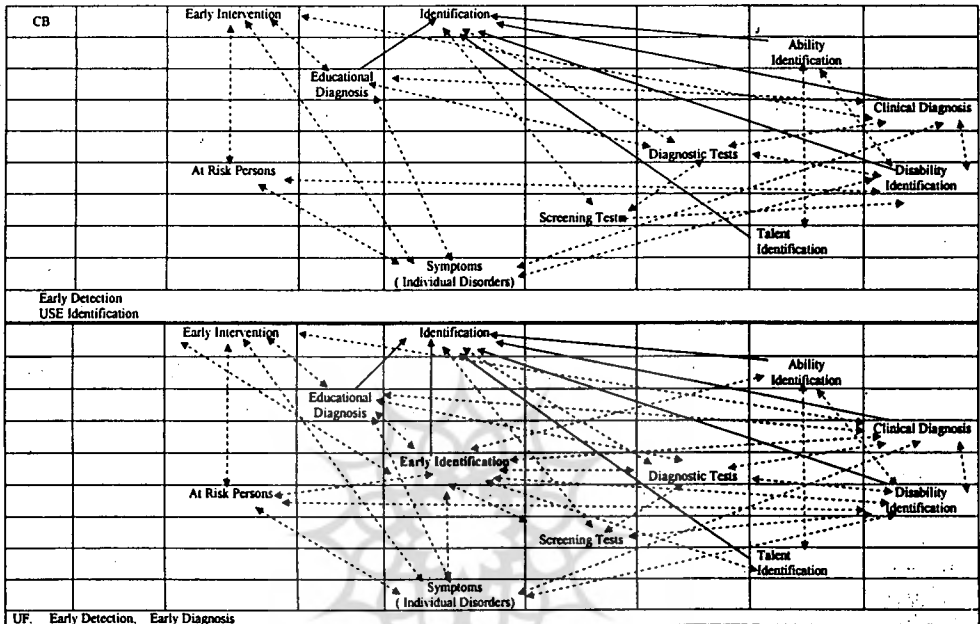
Child Restrains(Vehicle Safety)
 USE Restrains(Vehicle Safety)

Child Restrains(Vehicle Safety)
 USE Child Safety
 AND Restrains(Vehicle Safety)

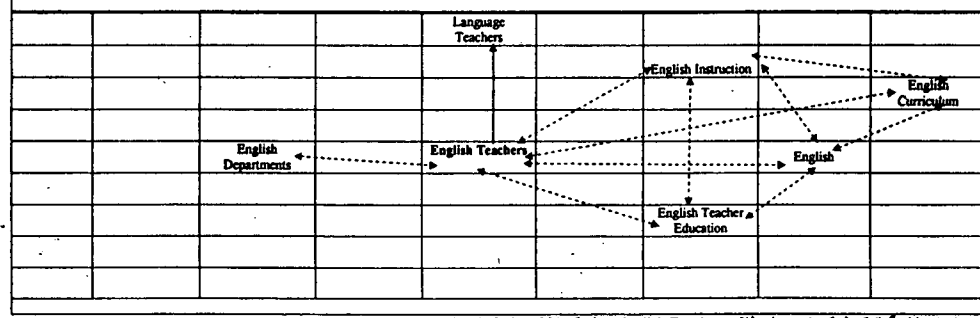
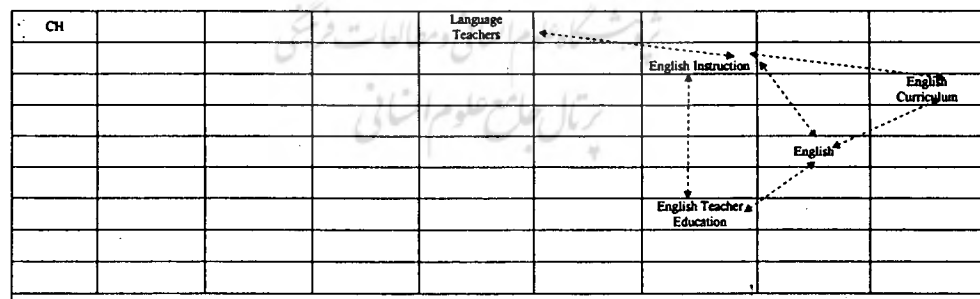
نمودار ۶. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Child Safety در فریک ۱۹۹۵ و فریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	7	1	6	2	1
Eric 2001	8	1	11	3	2

نمودار ۷. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Early Identification در آریک ۱۹۹۵ و آریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/ NT	UF/ USE
Eric 1995	11	1	20	5	1
Eric 2001	12	2	30	6	2

نمودار ۸. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح English Teachers در آریک ۱۹۹۵ و آریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/ NT	UF/ USE
Eric 1995	6	0	6	0	0
Eric 2001	7	0	10	0	0

DU				Turkic Languages			
				↑			
				Kirghiz			

UF. Kirgiz				Turkic Languages			
				↑			
				Kyrgyz			

نمودار ۹. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Kirgiz در ژوبک ۱۹۹۵ و ژوبک ۲۰۰۱

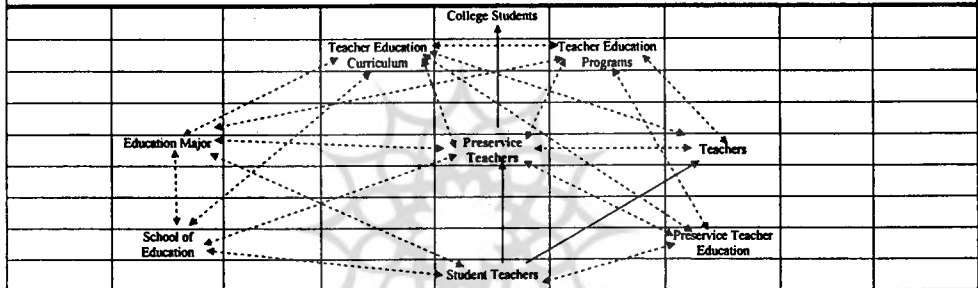
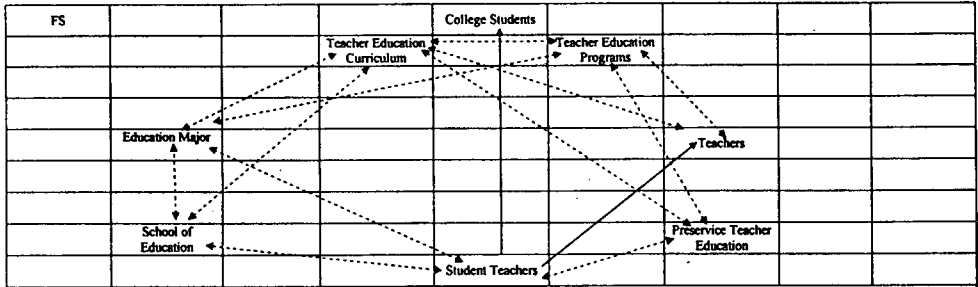
	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	2	1	0	1	1
Eric 2001	2	3	0	1	3

DZ				Mathematical Concepts			
				↙ ↘			
		Calculus				Functions (Mathematics)	
						↕	
						Number Concepts	

				Mathematical Concepts			
				↙ ↘			
		Calculus				Functions (Mathematics)	
						↕	
				Limits(Mathematics)		Number Concepts	

نمودار ۱۰. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Limits(Mathematics) در ژوبک ۱۹۹۵ و ژوبک ۲۰۰۱

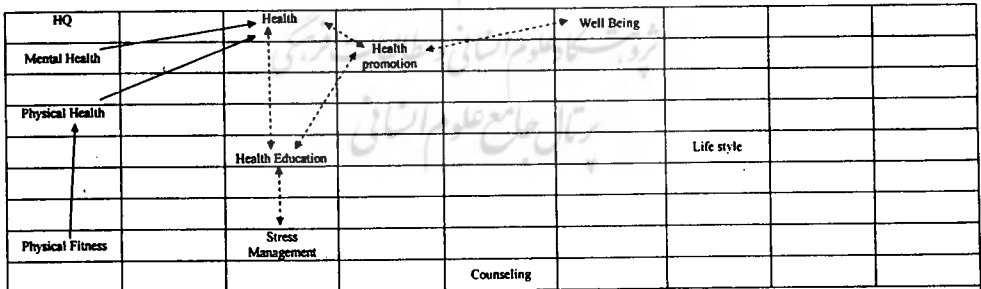
	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	4	0	4	1	0
Eric 2001	5	0	5	2	0

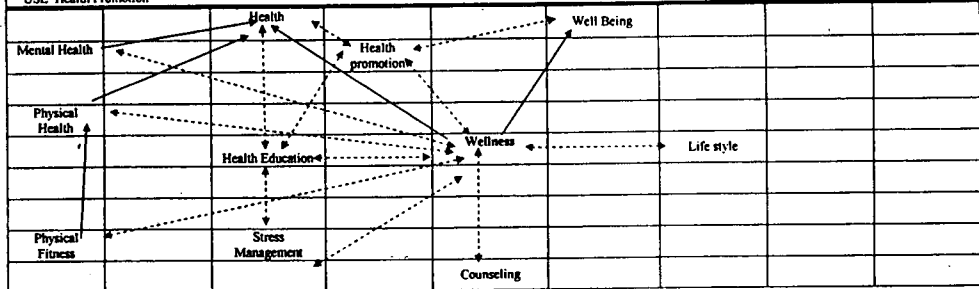
UF: Prospective Teachers

نمودار ۱۱. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Preservice Teachers در اریک ۱۹۹۵ و اریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	8	0	12	2	0
Eric 2001	9	1	18	3	1

Wellness Programs
USE Health Promotion

UF: Wellness Programs

نمودار ۱۲. نمایش گرافیکی شبکه مفهومی اصطلاح Wellness در اریک ۱۹۹۵ و اریک ۲۰۰۱

	Descriptor	Non Descriptor	RT	BT/NT	UF/USE
Eric 1995	10	1	5	3	1
Eric 2001	11	1	13	5	1